

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
KISALTMALAR LİSTESİ	13
GİRİŞ	15

BİRİNCİ BÖLÜM

MAHMÜD'UN İKTİDAR ÖNCESİ HAYATI VE İKTİDARA GELİŞİ

1. MAHMÜD'UN İKTİDAR ÖNCESİ HAYATI	39
1.1. Mahmûd'un Doğumu ve Çocukluğu	39
1.2. Mahmûd'un Gençliği	41
2. MAHMÜD'UN TAHTA GEÇİŞİ (388/998)	42
2.1. Emîr İsmail ile Emîr Mahmûd Arasındaki Mektuplaşmalar	44
2.2. Emîr Mahmûd ile Emîr İsmail Arasında Vuku Bulan Savaş	46
2.3. Emîr Mahmûd'un Gazne Tahtına Oturması	47
3. YEMİNÜDDEVLE MAHMÜD'UN İKTİDARININ MEVKİİ	49

İKİNCİ BÖLÜM

MÂVERÂÜNNEHİR BÖLGESİ HANEDANLARI İLE SİYASÎ İLİŞKİLER

A. MÂVERÂÜNNEHİR BÖLGESİ	56
1. SÂMÂNÎ HANEDANI İLE SİYASÎ İLİŞKİLER	59
1.1. Sâmânîler	59
1.2. Emîr Seyfûddevele Mahmûd Dönemi Gazneli-Sâmânî İlişkileri	59
1.2.1. Seyfûddevele Mahmûd ile Sâmânî Emîri	
II. Mansur b. Nûh (Ebû'l-Hâris) Arası İlişkiler	60
1.2.2. Seyfûddevele Mahmûd ile Sâmânî Emîri	
Abdülmelik b. Nûh Arası İlişkiler	63
1.2.3. Seyfûddevele Mahmûd'un Sâmânî Devleti	
Hâcibleri ile İlişkileri	65
1.2.4. Karahanlı İlig Nasr b. Ali'nin Sâmânîlere Son Vermesi	66
1.2.5. Ebû İbrahim İsmail'in Sâmânî Devleti'ni	
Diriltme Çabaları	67

2. TÜRK HAKANLIğI (KARAHANLILAR) İLE SİYASİ İLİŞKİLER	75
2.1. Türk Hakanlığı (Karahanlılar)	76
2.2. Yemînüddevele Mahmûd Öncesi Gazneli-Türk Hakanlığı İlişkileri	78
2.3. Yemînüddevele Mahmûd Dönemi Gazneli-Türk Hakanlığı İlişkileri	78
2.3.1. Yemînüddevele Mahmûd ile İlig Nasr b. Ali Arasındaki İlişkiler	79
2.3.2. İlig Nasr İle Yemînüddevele Mahmûd'un Arasının Bozulması	80
2.3.3. Yemînüddevele Mahmûd ile Türk Hakanı Togan Han Ebû Nasr Ahmed b. Ali Arasındaki İlişkiler	87
2.3.4. Yemînüddevele Mahmûd ile Arslan Han Mansûr b. Ali Arasındaki İlişkiler	88
2.3.5. Yemînüddevele Mahmûd ile Kadir Han Yusuf Arası İlişkiler	89
2.3.6. Yemînüddevele Mahmûd ile Kadir Han Yusuf'un Görüşmesi	92
3. SELÇUKLULAR İLE SİYASİ İLİŞKİLER	95
3.1. Selçuklular	96
3.2. Yemînüddevele Mahmûd ile Kadir Han Yusuf'un Selçuk Türkmenleri Meselesini Görüşmesi	97
3.3. Yemînüddevele Mahmûd-Arslan Yabgu Görüşmesi	98
3.4. Yemînüddevele Mahmûd'un Arslan Yabgu'yu Yakalatması	100
3.5. Arslan Yabgu'yu Kurtarma Teşebbüsü	102
3.6. Selçukluların Horasan'a Geçişİ	104
3.6.1. Selçuklular Hakkında Şikâyetler	106
3.6.2. Ferâve Savaşı	107
3.6.3. Ferâve Savaşı Sonrası Selçukluların Dağılışı	109

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TABERİSTÂN, SİSTÂN VE CÜZCÂN BÖLGELERİNDEKİ HANEDANLAR İLE SİYASİ İLİŞKİLER

A. TABERİSTÂN BÖLGESİ	111
1. ZİYÂRÎ HANEDANI İLE SİYASİ İLİŞKİLER (388-420/998-1029)	112
1.1. Ziyârî Emîri Kâbus b. Veşmgîr	113
1.2. Emîr Kâbus'un Tahttan İndirilişı	115
1.3. Emîr Kâbus'un Öldürölmesi	117
1.4. Yemînüddevele Mahmûd ile Emîr Menûçehr Arasındaki Siyasî İlişkiler	117
1.5. Yemînüddevele Mahmûd ile Emîr Dârâ Arasındaki İlişkiler	121

B. SÎSTAN BÖLGESİ	123
1. SAFFÂRÎ HANEDANI İLE SİYASÎ İLİŞKİLER	125
1.1. Emir Buğracuk ile Tâhir b. Halef Mücadelesi	127
1.2. Yemînüddeve Mahmûd ile Halef b. Ahmed Arasında Yaşananlar	127
1.3. Halef b. Ahmed ile Oğlu Tâhir Arasında Yaşananlar	128
1.4. Yemînüddeve Mahmûd'un Sistân Seferi (393/1003)	130
1.5. Sistan İsyanı (393/1003)	131
C. CÜZCÂN BÖLGESİ	133
1. FERÎGÛN HANEDANI İLE SİYASÎ İLİŞKİLER	133
1.1. Ferîgûn Hanedanı	133
1.2. Yemînüddeve Mahmûd ile Ferîgûn Hanedanı Arasındaki İlişkiler	133

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IRAK BÖLGESİ HANEDANLARI İLE SİYASÎ İLİŞKİLER

1. ABBÂSÎ HANEDANI İLE SİYASÎ İLİŞKİLER	137
1.1. Abbâsî Hanedanı	137
1.2. Yemînüddeve Mahmûd ile Halife Kâdir Billâh Arasındaki İlişkiler	138
1.3. Halife'nin Yemînüddeve Mahmûd'a Verdiği Lakaplar	140
1.3.1. Yemînüddeve ve Emînü'l-mille	140
1.3.2. Nizâmeddîn ve Nâsıru'l-Hak	143
1.3.3. Kehfüddeve ve'l-İslâm	143
1.4. Fâtımî Elçisinin Yemînüddeve Mahmûd'a Gelişi	143
1.5. Halife Kâdir Billâh'ın Bâtıniyye Akidelere Karşı Yemînüddeve Mahmûd'a Destek Vermesi	145
1.6. Yemînüddeve Mahmûd ile Halife Kâdir Billâh Arası İlişkilerin Bozulması	146
1.6.1. Şair Firdevsî Sebebiyle Olan Gerginlik	146
1.6.2. Fâtımîler Sebebiyle Olan Gerginlikler	147
1.7. Yemînüddeve Mahmûd ile Halife Kâdir Billâh Arasındaki Siyasî Bağ	148
2. BÜVEYHÎ HANEDANI İLE SİYASÎ İLİŞKİLER	149
2.1. Büveyhî Hanedanı	149
2.2. Yemînüddeve Mahmûd ile Bahâüddeve Arasındaki İlişkiler	152
2.2.1. Yemînüddeve Mahmûd ile Bahâüddeve Arasında Akrabalık Kurulması Teşebbüsü	153
2.3. Yemînüddeve Mahmûd ile Sultanüddeve ve Ebü'l-Fevâris Arasındaki İlişkiler	154
2.3.1. Ebü'l-Fevâris'in Yemînüddeve Mahmûd'a Sığınması	154
2.4. Yemînüddeve Mahmûd ile Mecdüddeve Arasındaki İlişkiler	157
2.4.1. Seyyide'nin Yemînüddeve Mahmûd ile Diyaloğu	157

2.4.2. Mecdüddeve'nin İktidarı Ele Alması	158
2.4.3. Mecdüddeve'nin Yeminüddeve Mahmûd'dan Yardım İstemesi	158
2.4.4. Yeminüddeve Mahmûd'un Halife Kâdir Billâh'a Fetihnâme Göndermesi	160
3. TÂRUM EMİRLİĞİ İLE SİYASÎ İLİŞKİLER	160
3.1. Târum bölgesi	160
3.2. Sâlâr İbrahim b. Merzubân'ın Yeminüddeve Mahmûd'a İtaat Etmemesi	161
3.3. Emîr Mes'ûd'un İbrahim b. Merzubân Meselesini Halletmesi	161

BEŞİNCİ BÖLÜM

YEMİNÜDDEVLE MAHMÛD'UN YEREL EMİRLER İLE SİYASÎ İLİŞKİLERİ

1. GUR EMİRLERİ İLE SİYASÎ İLİŞKİLER (401/1010)	163
1.1. Gur Bölgesi	163
1.2. Gur Emîri İbn Sûrî'nin İsyan Etmesi	165
1.3. Gur Seferi	165
1.4. Gur Bölgesine Ebû Ali b. Sûrî'nin Emîr Atanması	167
2. KUSDÂR BÖLGESİ EMİRİ İLE SİYASÎ İLİŞKİLER (402/1011-1012)	168
2.1. KUSDÂR Bölgesi	168
2.2. Yeminüddeve Mahmûd'un KUSDÂR'ı İtaat Altına Alması	168
3. GARCİSTAN ŞARLARI İLE SİYASÎ İLİŞKİLER (403/1013)	170
3.1. Garcistan	170
3.2. Garcistan Şarları ile Gazneli Emîrlerinin İlişkilerinin Başlaması	170
3.3. Şar Muhammed'in Yeminüddeve Mahmûd'a İtaat Etmesi	172
3.4. Garcistan Şar'ı Muhammed'in İsyanı	172
3.5. Garcistan Şar'ı Muhammed'in Yakalanıp Huzura Getirilmesi	174
4. HÂRİZM'DE ME'MÜNÎLER İLE SİYASÎ İLİŞKİLER (407/1016-1017)	175
4.1. Hârizm Bölgesi	175
4.2. Yeminüddeve Mahmûd Dönemi Gazneli-Hârizm İlişkilerinin Başlaması	177
4.3. Yeminüddeve Mahmûd ile Hârizmşâh Ebû'l-Abbâs Me'mûn b. Me'mûn Arası İlişkiler	178
4.4. Hârizmşâh Me'mûn ile Emîrleri Arasında Yaşananlar	180
4.5. Hârizmşâh Me'mûn'un Denge Siyaseti Girişimi	180
4.6. Hârizmşâh Me'mûn'un İstekleri Kabul Etmesi	181
4.7. Hârizmşâh Me'mûn'un Öldürülmesi	182
4.8. Hârizm Seferi	183
4.9. Hâcibü'l-Kebîr Altuntaş'ın Hârizmşâh Olması ve Hârizm İsyanı	186

5. AFGAN BÖLGESİ SEFERLERİ (409-411/1018-1020)	186
5.1. Afganistan Bölgesi	186
5.2. Yemînüddevle Mahmûd'un Birinci Afgan Seferi	187
5.3. Yemînüddevle Mahmûd'un İkinci Afgan Seferi	187
5.3.1. Yemînüddevle Mahmûd'un Kîrat Seferi	187
5.3.2. Hâcib Ali Kârîb'in Nûr Bölgesi Seferi	188
6. MEKRÂN SEFERLERİ (416-420/1025-26- 1029)	188
6.1. Mekrân Bölgesi	188
6.2. Emîr İsa ile Emîr Ebû'l-Asker'in İktidar Mücadelesi	188
6.3. Emîr İsa'nın Yemînüddevle Mahmûd'a İtaat Etmesi	190
6.4. Emîr İsa'nın İsyanı	191

ALTINCI BÖLÜM

YEMÎNÜDDEVLE MAHMÛD'UN HİNDİSTAN SEFERLERİ

1. PEŞÂVER SEFERİ (391/1000)	200
1.1. Peşâver	200
1.2. Peşâver Seferi	201
2. VAYHAND SEFERİ (392/1001)	202
2.1. Vayhand	202
2.2. Vayhand Seferi	202
3. BHÂTİYÂ SEFERİ (394/1004)	203
3.1. Bhâtiyâ	203
3.2. Bhâtiyâ Seferi	204
3.3. Bhâtiyâ Racası Becîrâ'nın Ölümü	204
3.4. Bhâtiyâ'da Düzenin Kurulması ve Gazne'ye Dönüş	204
4. MULTAN SEFERİ (396/1005-1006)	205
4.1. Multan	205
4.2. Seferin Nedeni	205
4.3. Yemînüddevle Mahmûd'un Anandpâl Üzerine Yönelmesi	206
4.4. Yemînüddevle Mahmûd'un Multan Kalesi'ni Fethi	206
5. KEVÂKÎR SEFERİ (396/1005-1006)	207
5.1. Kevâkîr	207
5.2. Yemînüddevle Mahmûd'un Kevâkîr Kalesi'ni Fethi ve Raca Beydâ ile Sulh Yapılması	207
6. İKİNCİ MULTAN SEFERİ (397/1006-1007)	208
6.1. Seferin Nedeni	208
6.2. Yemînüddevle Mahmûd'un Sefere Çıkışı	208
7. İKİNCİ VAYHAND SEFERİ (398/1007-1008)	209
7.1. Vayhand Savaşı	209
7.2. Behîm Nagar Kalesi'nin Fethi	210

8. NÂRÂYAN SEFERÎ (400/1009-1010)	211
8.1. Nârâyan Racasının Sulh İstemesi	212
9. ÜÇÜNCÜ MULTAN SEFERÎ (401/1010-1011)	212
9.1. Seferin Nedeni	212
9.2. Yemînüddevle Mahmûd'un Ebû'l-Fütûh Dâvud'u Yakalaması	212
10. NÂRADÎN SEFERÎ (404/1013-1014)	213
10.1. Nâradîn	213
10.2. Yemînüddevle Mahmûd'un Nâradîn'e Harekâtı ve Geri Dönüşü	213
10.3. Yemînüddevle Mahmûd'un Nâradîn Üzerine Yürüyüşü	213
10.4. Yemînüddevle Mahmûd ile Bhimbâl Arasındaki Meydan Savaşı	214
11. TÂNİSER SEFERÎ (405/1014-1015)	216
11.1. Tâniser	216
11.2. Tâniser Seferi	217
12. KEŞMİR SEFERÎ (406/1015)	218
12.1. Keşmir	218
13. KANNÛC VE MATHÛRA SEFERÎ	220
13.1. Kannûc	220
13.2. Keşmir Derbendi, Sersâve ve Mehâben'in Ele Geçirilmesi	222
13.3. Mathûra	224
13.4. Mathûra'nın Fethi	224
13.5. Kannûc'un Fethi	225
13.6. Yemînüddevle Mahmûd'un Gazne'ye Dönüşü	226
14. KALÎNCAR SEFERÎ (410/1019)	228
14.1. Kalıncar	228
14.2. Yemînüddevle Mahmûd'un Raca Trilocanbâl Üzerine Yürümesi	229
14.3. Yemînüddevle Mahmûd'un Raca Nanda Üzerine Yürümesi	231
15. İKİNCİ KEŞMİR SEFERÎ (412/1021)	232
16. GVALYÂR SEFERÎ (413/1022)	233
16.1. Gvalyâr	233
16.2. Gvalyâr Seferi	233
16.3. Yemînüddevle Mahmûd'un Raca Nanda'ya Eman Vermesi	234
17. SÛMENÂT SEFERÎ (416/1025-1026)	236
17.1. Sûmenât	236
17.2. Sûmenât Putu	237
17.3. Sûmenât Seferi	237
18. CAT (ZUT) SEFERÎ (418/1027-1028)	241
18.1. Catlar	241
18.2. Cat Seferi	242
YEMÎNÜDDEVLE MAHMÛD'UN VEFATI	245
SONUÇ	249
SON NOTLAR	261
KAYNAKÇA	357

ÖN SÖZ

Allah’a hamd, Resûlü Hz. Muhammed aleyhisselâma salât ve selâm olsun.

Türkler tarih boyunca birçok bölgeye yayılmış ve devletler kurarak varlıklarını devam ettirmişlerdir. İslâm dininin Türkler arasında yayılması ve cihad ilkesi ile birlikte teşkilatçı yapıya sahip olan Türkler, büyük devletler kurarak yayılma alanlarını genişletmişlerdir. Bu süreçte kurulan Türk-İslam devletlerinden biri de Gazneliler’dir. Gazneliler, Yemînüddevle Mahmûd öncesinde Sâ mânîler’e bağlı bir emîrlık statüsünde iken onun iktidara gelmesi ve Sâ mânîlerin ortadan kalkması ile birlikte bölgesel bir güç hâline gelmişlerdir. Tahta geçtikten sonra büyük bir fetih hareketine başlayan Yemînüddevle Mahmûd, Horasan, Hint ve Sind havzası, Hârizm, Rey, Kirman, Gur, Garcistan başta olmak üzere birçok bölgeyi hâkimiyetine almış, Mâverâünnehir’de ise Türk Hakanlığı (Karahanlılar)’na üstünlüğünü kabul ettirmiş ve onların Horasan’a yönelmesine engel olmuştur. Hint seferleri ile bu bölgelere İslâm’ın yayılmasını sağlamış, siyasi gücü ve otoritesi zayıflayan Abbâsî Halifesini manevî otorite kabul ederek ona Büveyhî ve Fâtımî taassubuna karşı yardımda bulunmuştur.

Yaklaşık 32 yıllık iktidarında Yemînüddevle Mahmûd’un siyasî faaliyetleri Türk-İslam Tarihi açısından önem arz etmektedir. Onun en çok üzerinde durulması gereken yönü olan fütuhatının, parça parça ve birbirinden kopuk olarak ele alınmasından dolayı çalışmamızda bu yönlerini kuşatıcı şekilde “siyasî faaliyetleri” başlığı altında ele almayı hedefledik. Makale ağırlıklı çalışmalarla Yemînüddevle Mahmûd Dönemi’nin bazı yönleri işlenmeye çalışılmasına rağmen, yaptığı askerî faaliyetleri ve komşu devletler ile olan ilişkilerini bütünüyle ele alan bir çalışmanın olmaması da bizi böyle bir araştırma yapmaya yöneltmiştir. Bu çalışmada öncelikli olarak dönemin

ana kaynaklarından Utbî, Gerdizî, Beyhakî başta olmak üzere Arapça ve Farsça kaynaklar taranarak bilgiler objektif olarak ele alınmaya çalışıldı. Türkiye’de başta Erdoğan Merçil, M. Hanefi Palabıyık, Y. Hikmet Bayur, Aydın Usta, Ömer Soner Hunkan, M. Altay Köymen, Faruk Sümer tarafından yapılan ve bu dönemi ilgilendiren çalışmalar tetkik edildi. Çalışmamızda dönemsel olaylar ve problemler, bilimsel ve akademik üsluba uygun olarak tarafsız bir şekilde hazırlandı.

Çalışmamız birçok değerli insanın katkı ve desteği ile son hâlini almıştır. Öncelikle konusunun belirlenmesinden içeriğinin oluşumuna ve bitimine kadar titizlikle takip eden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. İlyas Topsakal’a teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmamızın oluşumunda görüş ve önerileri ile destek veren Prof. Dr. Nurettin Gemici, Prof. Dr. Osman Aydın ve Doç. Dr. Hüseyin Sarıkaya hocalarıma da teşekkür ederim. Çalışmanın okunması ve düzeltilmesinde destek olan önemli görüş ve tavsiyeleri ile de son hâlini almasında katkı sunan Prof. Dr. Ömer Soner Hunkan hocama şükranlarımı sunarım. İslam Tarihi alanında yetişmem için katkı sunan, görüş ve önerilerini esirgemeyen Prof. Dr. Mustafa Fayda, Prof. Dr. İsmail Yiğit, Prof. Dr. Ziya Kazıcı, Prof. Dr. Gülgün Uyar, Prof. Dr. Adnan Demircan, (Merhum) Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Yıldırım hocalarıma da teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen anne ve babama, çalışmam boyunca sabırla bana destek olan sevgili eşime ve göz aydınlığı kızlarıma en kalbî duygularıyla şükranlarımı sunarım.

Gayret bizden başarı Allah’tandır.

GİRİŞ

1. Çalışmanın Konusu

Çalışmamızın ana konusunu, 10 Muharrem 361 (2 Kasım 971) tarihinde Buhara’da doğan ve 23 Rebiülâhîr 421’de (30 Nisan 1030) Gazne’de vefat eden Yemînüddevle Mahmûd’un seferleri, fetihleri, komşu devletler ile olan ilişkileri bağlamında “siyasî faaliyetleri” oluşturmaktadır.

2. Çalışmanın Kapsamı ve Metodu

Çalışmamız altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Gazneli Devleti’nin kuruluşu, Yemînüddevle Mahmûd öncesi tahta geçen emîrlar ve Yemînüddevle Mahmûd’un tahta geçiş konularını işlenmiştir. Siyasî, askerî politikalarının belirlenmesinde kendisinden önceki sürecin etkileri muhakkak olacağından bu dönemin de kısaca bilinmesinde fayda vardır.

İkinci bölümde Yemînüddevle Mahmûd’un Mâverâünnehir bölgesi hanedanları ile ilişkileri ele alınmıştır. Bölümün içeriğini Gaznelilerin Sâmanîler, Türk Hakanlığı ve Selçuklular ile siyasî ilişkileri oluşturmaktadır. Hanedanların kuruluş ve hâkimiyet sahalarına da çalışmamız içerisinde yer verilmiştir. Yemînüddevle Mahmûd’un bu hanedanlar ile ilişkilerine haritalar yardımıyla coğrafi yönden de açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde bir bütünlük arz etmesi açısından Yemînüddevle Mahmûd’un Tâberistan, Sîstan ve Cûzcân bölgelerinde kurulan devletlerin emîrleri ile siyasî ilişkileri ele alınmıştır. Bölgeler haritalarda gösterilerek Emîrliklerin hâkimiyet sahaları da belirtilmeye çalışılmıştır. Bölüm içerisinde ayrı başlıklar altında ele alınan bölge Emîrlikleri’nin Yemînüddevle Mahmûd ile olan ilişkileri ele alınmakla birlikte onlara nasıl son verildiği de işlenmiştir.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde Yemînüddevle Mahmûd’un Irak bölgesi hanedanlıkları ile siyasî ilişkileri ele

alınmıştır. Bu bölümde ilk olarak Yemînüddeve Mahmûd'un Abbâsî Halifeliği ile münasebetleri işlenmiştir. Siyasî gücünü kaybetmesine rağmen Müslüman emîrlar üzerinde manevî otoritesi kabul edilen Abbâsî Halifelerinin, Yemînüddeve Mahmûd'un desteği ile bu manevî otoritelerini nasıl daha da artırmayı başardığı vurgulanmıştır. Bölümün son kısmında Yemînüddeve Mahmûd ile Halife Kâdir Billâh'ın mektuplaşması, karşılıklı elçilerin gidip gelmesi, Halife tarafından Yemînüddeve Mahmûd'a önemli unvanlar verilmesi, Fâtımî ve Bâtınî faaliyetlere karşı Abbasi hilafeti'ne destek verilmesi ve son olarak Halife Kâdir Billâh ile Yemînüddeve Mahmûd arasında meydana gelen ihtilaflar işlenmeye çalışılmıştır. Bölümümüzün ikinci başlığında ise önce Yemînüddeve Mahmûd'un Şîî yayılcılığına karşı Büveyhî Hanedanı ile olan ilişkilerine ve Rey üzerine yapılan seferine değinilmiştir. Ardından dönemin Büveyhî emîrleri ve onların taht mücadeleleri içerisinde Yemînüddeve Mahmûd ile kurdukları siyasî ve askerî ilişkileri ayrı başlıklar altında işlenmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bölümün son başlığında ise Yemînüddeve Mahmûd'un Târum bölgesi üzerindeki otoritesi ele alınmış, bölge Emîri İsa b. Merzubân'ın isyan etmesi ve bununla ilgili konular işlenmiştir. Yemînüddeve Mahmûd'un bu dönemde vefatı üzerine -her ne kadar konumuzun kapsamı dışında ise de bütüncül yaklaşımın gereği konunun tamamlanması açısından- Ebû Saîd Mes'ûd Dönemi'nde bölgenin itaat altına alınması hususu işlenmiştir.

Çalışmamızın beşinci bölümünde Yemînüddeve Mahmûd'un yerel emîrlar ile siyasî ilişkileri ele alınmaya çalışılmış ve bölüm altı başlık altında incelenmiştir. Yemînüddeve Mahmûd'un dönemin yerel emîrleri ile siyasî ilişkileri Gazneli tarihi içinde önemli bir yer tutmaktadır. İlk olarak Gur emîrleri ile olan ilişkileri ele alınmış ve düzenlediği seferler ile Gur bölgesindeki hanedana son vererek bölgeyi doğrudan kendisine bağlaması ele alınmıştır. İkinci olarak KUSDÂR gibi stratejik bir bölgeye düzenlediği sefer ve bölgenin itaat altına alınması işlenmiştir. Üçüncü olarak Garcistan bölgesi şarları ile olan ilişkilerine temas

edilmiştir. Dördüncü olarak Yemînüddeve Mahmûd'un Hârizm Seferi ele alınmıştır. Hârizmşah Me'mûn'un Yemînüddeve Mahmûd ile olan ilişkileri yanında Hârizmşah Me'mûn'un onu metbû tanıması sebebiyle emîrleri tarafından öldürülmesi üzerine Hârizm Seferi'ne çıkılarak emîrlerin cezalandırılması ve bölgenin doğrudan Yemînüddeve Mahmûd'a bağlanması akabinde Hâci-bü'l-Kebîr Altuntaş'ın buraya vali tayin edilmesine değinilmiştir. Beşinci olarak Yemînüddeve Mahmûd'un o dönem Müslüman olmayan Afgan kabilelerini itaat altına almak üzere yaptığı seferleri işlenmiştir. Altıncı olarak Mekrân bölgesi emîrleri ile ilişkileri ve bölge üzerine düzenlenmesi planlanan seferler işlenmiştir.

Çalışmamızın altıncı ve son bölümünde Yemînüddeve Mahmûd'un Sind ve Hint bölgelerine yaptığı seferler ele alınmıştır. Bu seferler bölgelere göre ayrı başlıklar altında haritalar yardımıyla güzergâhlar tespit edilmeye çalışılarak verilmiştir. Kaynakların verdiği bilgiler ışığında sefer yapılan bölgelerdeki putlar, racalar ve emîrlere hakkında bilgiler de verilmiştir.

Çalışmamızın bölge, şehir ve şahıs isimlerinin yazım, imlâ ve kaynak gösterme metodu olarak ise mümkün mertebe Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Türkiye Diyanet Vakfı *İslâm Ansiklopedisi*'nin izlediği yol takip edilmiştir. Ayrıca verilen tarihlerin hicrî ve miladî olarak düzenlenmesinde Türk Tarih Kurumunun sistemi esas alınmıştır.

3. Çalışmanın Amacı

Türk-İslâm dünyasının bu büyük hükümdarı hakkında ülkemizde yapılan çalışmaların yetersizliği, onun dönemine bütüncül bir yaklaşım geliştirmeyi de zorlaştırmaktadır. Nitekim bu konuda akademik düzeyde Yemînüddeve Mahmûd dönemi siyasî faaliyetleri hakkında bütüncül bir çalışma da tespit edemedik. Son dönemde bölgeler ve emîrlikler üzerinden yapılan bazı çalışmalar ise Yemînüddeve Mahmûd'un en çok üzerinde durulması gereken yönü olan fütuhâtının parça parça ve birbirinden kopuk olarak ele alınmasına neden olduğundan dolayı elinizdeki bu çalışma ile onun bu yönlerini kuşatıcı şekilde ele almayı hedefledik. Makale ağırlıklı çalışmalarla ise